

Initiatiefvoorstel voor de raadsvergadering van

-

Van	Blom, Yilmaz en De Fockert
Datum	22 november 2021
Portefeuille	-
Agendapunt	-

Onderwerp

Instemmen met het initiatiefvoorstel 'Meertaligheid in het onderwijs' van de leden Blom, Yilmaz en De Fockert.

De gemeenteraad van Amsterdam besluit

- 1 in te stemmen met genoemd initiatiefvoorstel
- 2 het college van burgemeester en wethouders te verzoeken:
 - Ontwikkel een Actieplan Meertaligheid in het Onderwijs, werk hierbij samen met bestaande organisaties en wetenschappers die zich hebben ingezet voor taal inclusief onderwijs, en betrek ook ouders en scholen om het bewustzijn van de waarde van meertaligheid te vergroten;
 - Geef het Kenniscentrum Ongelijkheid de expliciete opdracht om onderzoek te doen naar goede werkwijzen met betrekking tot het in praktijk brengen van meertaligheid in het onderwijs;
 - Ga in gesprek met scholen om taalvriendelijkheid op scholen en schoolpleinen te bevorderen en stimuleren;
 - Bevorder de kennisdeling tussen scholen, experts, maatschappelijk middenveld en politiek en sluit daarbij aan bij bestaande initiatieven.

Wettelijke grondslag

artikel 147a, lid 1 van de Gemeentewet

Initiatiefvoorstel

Inleiding

Amsterdam is een wereldstad waar mensen van overal zichtbaar zichzelf kunnen zijn. Jezelf zijn betekent geloven en denken wat je wilt, je kleden zoals jij dat wilt en je vrij kunnen uiten. Voor een flinke groep Amsterdamse kinderen van diverse achtergronden is dat laatste echter nog een uitdaging. Zij krijgen binnen het onderwijs te weinig ruimte om zichzelf optimaal te kunnen ontwikkelen.

In het coalitieakkoord "Een nieuwe lente, een nieuw geluid" van mei 2018 stellen GroenLinks, D66, PvdA en de SP dat Amsterdam een rechtvaardige stad voor iedereen moet zijn, waar iedereen gelijke kansen krijgt, ongeacht (culturele) achtergrond. Een stad waar iedereen de vrijheid heeft om zijn eigen toekomst vorm te geven.¹ Speerpunten van het coalitieakkoord zijn diversiteit en onderwijs, en één van de afspraken in het coalitieakkoord is dat Amsterdamse kinderen voorbereid moeten worden op het leven in een wereldstad. Daarom worden scholen aangemoedigd om een tweede taal te onderwijzen en internationaal georiënteerd onderwijs aan te bieden. Diversiteit en onderwijs betekent diversiteit aan talen die in het onderwijs geaccepteerd worden. Maar in de praktijk wordt niet elke taal gelijkwaardig gewaardeerd.

In het primair en voortgezet onderwijs wordt onderscheid gemaakt tussen welke talen wel en niet onderwezen worden. Waar bijvoorbeeld tweetalig onderwijs in het Engels naast het Nederlands breed geaccepteerd wordt, is dat niet het geval voor onderwijs in het Arabisch of Turks. De rijkheid van de thuistaal wordt voor sommige kinderen volslagen genegeerd, terwijl steeds meer onderzoek laat zien dat het goed kunnen beheersen van de thuistaal helpt bij het verbeteren van de taalvaardigheid in het Nederlands en andere talen.² Sterker nog, een goede beheersing van de thuistaal kan het kind helpen bij alle vakken, niet alleen bij het leren van talen.³ Waarom geven we sommige talen wel ruimte, en andere niet? En waarom zijn het vaak niet-westerse talen die deze ruimte niet krijgen? Zoals universitair docent meertaligheid Sharon Unsworth het zegt: "*Iedereen vindt het prima als je Engels praat tegen je kind, maar bij andere talen zoals Arabisch en Turks is het helaas anders.*"⁴

Alle Amsterdammers zijn ons evenveel waard, zo stelt het coalitieakkoord. GroenLinks en DENK willen vanuit dat uitgangspunt de voordelen van meertaligheid erkennen en waarderen. GroenLinks en DENK willen een Amsterdam waar alle kinderen, ongeacht hun culturele achtergrond, een eerlijke kans krijgen om zich te ontwikkelen.

1. Voordelen van meertaligheid

Lesgeven is zwaar. Lesgeven in coronatijd is *ontzettend* zwaar. Lesgeven als ouder, terwijl je aan het werk bent vanuit huis, in een nationale lockdown, is vrijwel onmogelijk. Toch heeft het

¹ <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/coalitieakkoord-2018/>

² https://www.knack.be/nieuws/onderwijs/laten-we-het-onderwijsdebat-niet-verengen-tot-de-thuistaal/article-opinion-1568833.html?cookie_check=1625495271

³ Zie bijvoorbeeld: <https://www.neerlandistiek.nl/2018/04/10-cruciale-inzichten-over-meertaligheid-en-taalverwerving/>

⁴ <https://www.nu.nl/kind-gezin/6100832/thuisonderwijs-een-extra-uitdaging-voor-ouders-van-meertalige-kinderen.html>

thuisleren ons minstens één waardevol inzicht gegeven: voor een kind in een meertalig huishouden kan die tweede taal bij het leren enorm waardevol zijn.⁵ Tot op heden hebben kinderen weinig mogelijkheden om hun thuistaal te gebruiken ten gunste van het onderwijs. Het Nederlandse onderwijssysteem is ingericht voor ééntalige kinderen. Maar een groot deel van de Nederlandse kinderen is niet ééntalig, en het gebruik van de thuistaal op school heeft veel cognitieve voordelen.⁶ De Nederlandse taalverwerving lukt bijvoorbeeld beter wanneer kinderen de ruimte krijgen om hun thuistaal op school te gebruiken.⁷ Daarom moet de waarde van de alternatieve thuistaal van kinderen gestimuleerd worden.

Er zijn meer dan honderd scholen in het voortgezet onderwijs die tweetalig onderwijs aanbieden naast het Nederlands: Duits, Frans, Spaans en Engels zijn de meest voorkomende talen. Nederlandse kinderen met een migratieachtergrond uit landen waar die talen gesproken worden, plukken hier de vruchten van. Politiek, scholen en ouders erkennen de meerwaarde van tweetalig onderwijs als het op die talen aankomt. Maar kinderen met een *andere* thuistaal zoals Pools, Tamazight, Arabisch, Turks of Papiaments worden anders behandeld. De voordelen van tweetaligheid lijken plotseling verdwenen als het over deze, veelal niet-westerse talen, gaat. Dat is onterecht, want ook deze kinderen zouden gebaat zijn bij meer aandacht voor hun thuistaal, zowel met het oog op hun didactische als met het oog op hun persoonlijke ontwikkeling.⁸

Een tweede taal leren bouwt voort op de eerste taal. Beide talen putten namelijk uit dezelfde mentale opslag en neurale netwerken. Ze worden gelijktijdig in de hersenen gebruikt: het is onmogelijk om de eerste taal uit te schakelen wanneer in de tweede wordt gepraat. De thuistaal is dus van groot belang voor het aanleggen van mentale dwarsverbanden en voor de taalontwikkeling. Deze ontwikkeling vermindert wanneer de aanwezige kennis van kinderen wordt genegeerd. Het is het beste als hun thuistaal direct wordt benut. Schoolse taalvaardigheden als tekstbegrip, rekenen en conclusies trekken, blijken taalafhankelijk te zijn. Dat wil zeggen dat als een kind de vaardigheden zou leren in het Arabisch, die vaardigheden makkelijk overdraagbaar zijn op het Nederlands. Het zijn juist deze vaardigheden die het best gedijen in de taal die het meest vertrouwd is.⁹ Het is daarom niet gek dat taal- en onderwijskundigen al jaren pleiten voor de toelating van thuistalen in het onderwijs. Zij pleiten ervoor om deze te gebruiken als bron om nieuwe informatie te begrijpen en als brug naar de Nederlandse taal voor kinderen die het Nederlands nog niet goed beheersen.

⁵ <https://www.nu.nl/kind-gezin/6100832/thuisonderwijs-een-extra-uitdaging-voor-ouders-van-meertalige-kinderen.html>

⁶ https://www.poraad.nl/files/themas/school_kind_omgeving/ruimte_voor_nieuwe_talenten.pdf

⁷ <https://www.neerlandistiek.nl/2018/04/10-cruciale-inzichten-over-meertaligheid-en-taalverwerving/>

⁸ <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/onderwijs-niet-alleen-witte-maar-ook-zwarte-talen-b1fd0e7d/>

⁹ https://www.poraad.nl/files/themas/school_kind_omgeving/ruimte_voor_nieuwe_talenten.pdf

Het faciliteren van meertaligheid gebeurt al op een aantal scholen in Europa.¹⁰ Dat kan zijn door lessen in de thuistaal aan te bieden of door het spreken van de thuistaal tijdens de les toe te laten. Uit onderzoek naar deze scholen bleek dat er als gevolg van deze mogelijkheid sprake was van: "minder schooluitval, betere leesprestaties en meer psychosociaal welbevinden". Leerlingen tonen na langdurig meertalig onderwijs meer zelfvertrouwen en presteren beter dan eentalig geschoolde leeftijdsgenoten.¹¹

Meertalige ouders die een niet-Westerse taal spreken, worden nu gestimuleerd om hun kind thuis zoveel mogelijk Nederlands te laten praten. Ook op school wordt het praten van de thuistaal actief ontmoedigd of zelfs afgestraft. Zo moest Enes in groep 6 als straf in de pauze binnen blijven en een pagina uit het woordenboek Nederlands overschrijven omdat hij in een andere taal had gesproken. Enes had geen idee wat hij fout deed. Voor hem is de thuistaal onderdeel van zijn identiteit, net als dat de Nederlandse taal dat is. Hierop aangesproken of zelfs voor gestraft worden, kan verwarrend en vernederend zijn voor het kind. '*Toen dacht ik: ik heb het soort van verdiend en soort van niet.*', vertelde Enes later.¹² Het is voor het zelfbeeld van het kind belangrijk dat er op school aandacht is voor de thuistaal. Wanneer we de thuistaal van een kind negeren, tasten we de identiteit van het kind aan. Via de thuistaal hebben kinderen de wereld spelenderwijs ontdekt. Alleen daarom al is de eerste aangeboden taal van onschatbare cognitieve waarde.

De huidige koude houding richting de thuistaal zet zowel het cultureel- als het taalkapitaal van kinderen onder druk. En het kan ertoe leiden dat de thuistaal niet meer goed gesproken wordt. Dat is niet alleen zonde, het zet ook de band tussen ouder en kind onder druk. De ouder kan, als diegene zelf de Nederlandse taal niet zo goed beheerst, het kind minder goed bijstaan bij het leren. Dat heeft gevolgen voor de onderwijskansen van het kind, en de ouderbetrokkenheid. Verminderde betrokkenheid kan de sociale en emotionele ontwikkeling van het kind op de lange termijn negatief beïnvloeden.

Bovendien is onderscheid maken tussen welke talen wél *waardevol* zijn en welke niet, schadelijk. Allereerst, omdat dit statusverschil tussen talen niet bevorderlijk is voor de taalontwikkeling.¹³ Het kind voelt aan dat de thuistaal iets slechts of onnodigs is en doet daardoor minder moeite om de taal te beheersen. Maar belangrijker nog: omdat het statusverschil in talen meer impliceert. Er *bestaat* immers geen taalhiërarchie. Uiteraard kan gezegd worden dat de Nederlandse taal in Nederland het belangrijkste is, maar meer niet. Toch krijgen kinderen die thuis

¹⁰ Onder andere in Amsterdam: Esprit scholen begonnen in 2017 met 'Taal naar keuze', waar studenten extra talen buiten schooltijd kunnen kiezen. Zie: <https://www.parool.nl/nieuws/espritscholen-laten-leerlingen-bijzondere-talen-kiezen~bd8296ec/>

¹¹ https://www.poraad.nl/files/themas/school_kind_omgeving/ruimte_voor_nieuwe_talenten.pdf

¹² <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/weinig-leerlingen-hebben-zoveel-moeite-met-spelling-en-zijn-toch-zo-blij-met-een-dictee-als-enes-b4e43a4d/>

¹³ Roslon, 'Meertaligheid, wel of geen onderwerp? Onderzoek naar communicatieve behoeften van de ouders van meertalige kinderen' 2006: <https://research.rug.nl/en/publications/meertaligheid-wel-of-geen-onderwerp-onderzoek-naar-communicatieve>

Arabisch, Pools of Turks spreken dagelijks van de samenleving te horen dat die talen niet-welkom en dus niet-waardevol zijn. Het rangschikken van taal is ook het rangschikken van culturen, en van identiteiten. Dat is schadelijk en het druist in tegen de gelijkwaardigheid en diversiteit waar Amsterdam voor staat. Als we de potentie van talige diversiteit ten volle willen benutten, moeten we alle vormen van meertaligheid in onze scholen evenveel waarderen.¹⁴

Goede educatie en eerlijke kansen zijn van essentieel belang om huidige en toekomstige generaties, van kinderen tot scholieren, op te leiden tot actieve en betrokken Amsterdammers.¹⁵ Flexibel kunnen switchen tussen talen, zoals aardig wat sprekers doen, is de ultieme vorm van taalbeheersing. In een toenemend globaliserende wereld is het beheersen van meerdere talen een zeer gewenste eigenschap, zowel in de private als in de publieke sector. Het spreken van meerdere talen wordt gezien als een motor voor innovatie, een brug naar andere culturen en meerwaarde voor de kenniseconomie. Hoe gek is het, dat iemand die Nederlands, Engels en Pools of Arabisch spreekt zo gewild is op de banenmarkt, terwijl we precies die vaardigheid actief onderdrukken in het primair en voortgezet onderwijs?

We moeten dit juist faciliteren en aanmoedigen. We mogen niet langer potentieel talent verloren laten gaan. Nederlands blijft de voertaal. Kinderen worden niet gesegregeerd of uit elkaar gehaald, maar slechts aangemoedigd om hun thuistaal te gebruiken om de lesstof tot zich te nemen.

2. Meertaligheid in de praktijk

Bij aandacht voor meertalig onderwijs kan de reactie zijn dat het al eens eerder is geprobeerd. Vanaf de jaren zeventig werd er op scholen "*onderwijs in eigen taal en cultuur*" en "*onderwijs in allochtone levende talen*" (OALT) geboden aan kinderen met een migratieachtergrond. Dit werd vooral gefaciliteerd omdat men verwachtte dat de (kinderen van) toenmalige arbeidsmigranten op een gegeven moment weer terug zouden keren naar het land van herkomst. Rond 2004 werd OALT om ideologische en organisatorische redenen stopgezet.¹⁶ Hoewel het idee van het faciliteren van meertaligheid goed is, hadden de verplichte OALT-lessen en de wijze waarop deze lessen werden uitgevoerd ook keerzijden. Soms werden kinderen op heel jonge leeftijd, zonder uitleg, voor een deel van de lessen uit de reguliere klas geplukt en in een OALT-klas geplaatst. Dit kan nadelige effecten hebben op de emotionele en sociale ontwikkeling van jonge kinderen. De kans dat de les eerder als straf werd gezien dan als hulp was groot. Daarnaast kregen kinderen soms, hoe goedbedoeld ook, taallessen in de nationale taal van het thuisland, terwijl dat niet altijd de taal is die het kind daadwerkelijk thuis spreekt. Zo kregen bijvoorbeeld Koerdische kinderen, Turkse OALT-lessen en Marokkaanse kinderen, Darija-lessen, terwijl zij thuis Tamazight spraken.

¹⁴ Agirdag & Korkmazer, 'Etnische ongelijkheid in het onderwijs' 2015: https://pure.uva.nl/ws/files/2636520/168698_Agirdag_en_Korkmazer_2015_Jaarboek_2015_referenties.pdf

¹⁵ <https://www.socialevraagstukken.nl/taalbeleid-is-harder-nodig-dan-ooit/>

¹⁶ Yagmur, 'Language policy in the Netherlands', Приступ 2005, afl. 25/5.

Een argument tegen thuistalen op school is dat het zou leiden tot kliekjesvorming, een slechte beheersing van de Nederlandse taal en verlies van controle door de leerkracht. Het spreekt voor zich dat een goede beheersing van de Nederlandse taal voorop staat. Maar het spreken van de thuistaal op school staat dat doel niet in de weg. Sterker nog: het kan de beheersing van het Nederlands bevorderen.¹⁷ Ook blijkt uit onderzoek dat de kans op kliekjesvorming klein is, omdat kinderen niet voortdurend de thuistaal gebruiken. Het percentage hangt af van de schooltaak en de kinderen.¹⁸ Leerlingen spreken het merendeel van de tijd nog steeds de instructietaal (Nederlands). De thuistaal inzetten helpt hen om de leerstof beter onder de knie te krijgen. De gesprekken gaan doorgaans over de taakuitvoering, overleggen over de inhoud van de taak en soms werd een woord vertaald of uitgelegd. Hiermee werd het leerproces van de kinderen versneld. Zoals de kinderen uit het eerdergenoemde onderzoek zelf aangeven: *“Als ik het niet kan in het Nederlands, dan zeg ik het in het Turks. En als ik Turks praat, dan helpt Nederlands soms.”*¹⁹

Slechts in één derde van de totale communicatie in de thuistaal, ging het niet over de taak maar over een voorval op de speelplaats of over gevoelens. Bovendien houden kinderen, wanneer zij spontaan van taal wisselen, rekening met de persoon met wie ze praten en wie er in de buurt is. Zij zijn zich erg bewust van wat gepast of ongepast is betreffende het gebruik van de thuistaal. Meertalige kinderen blijken duidelijk in staat om met behulp van de leerkracht goede afspraken te maken wanneer wel en niet de thuistaal gesproken mag worden. De PO-raad heeft al een handreiking over meertaligheid in de klas ontwikkeld voor docenten, waar onder andere tips in staan om met leerlingen afspraken te maken over wanneer wel of niet de thuistaal te spreken.²⁰

GroenLinks en DENK pleiten niet voor een herhaling van OALT. GroenLinks en DENK pleiten er ook niet voor dat het Nederlandse taalniveau van meertalige kinderen achteruitgaat, of dat het Nederlands niet langer de voertaal is op school. GroenLinks en DENK pleiten wél voor onderzoek naar en een nieuwe visie op inclusief, meertalig onderwijs in de praktijk. Een visie waarin geleerd is van het verleden, en waarin meertalig onderwijs zó ingezet wordt dat het ook de taalvaardigheden in het Nederlands verrijkt. Daarbij kan inspiratie geput worden uit een verscheidenheid aan voorbeelden waarin scholen succesvol meertaligheid in praktijk hebben gebracht. Steeds meer scholen erkennen het belang van meertaligheid op school. Zo zijn Espritscholen in 2017 begonnen met het geven van Arabisch, Turks, Chinees en Russisch buiten schooltijd.²¹ Leerlingen kunnen ook eindexamen doen in deze talen. Ook zijn er steeds meer

¹⁷ <https://www.neerlandistiek.nl/2018/04/10-cruciale-inzichten-over-meertaligheid-en-taalverwerving/>

¹⁸ https://www.standaard.be/cnt/dmf20171128_03214085

¹⁹ https://www.standaard.be/cnt/dmf20171128_03214085

²⁰ <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/handreiking-po-raad-biedt-nieuw-perspectief-op-meertaligheid-en-integratie>

²¹ <https://www.parool.nl/nieuws/espritscholen-laten-leerlingen-bijzondere-talen-kiezen~bd8296ec/>

taalvriendelijke scholen, waar het spreken van de thuistaal op school aangemoedigd wordt, zoals twee basisscholen in Eindhoven²² en Hilversum²³ en op middelbare scholen zoals DENISE in Amsterdam.²⁴ Bovendien kan inspiratie geput worden uit talloze onderzoeken²⁵ en handreikingen²⁶ van wetenschappers en onderzoekscentra naar meertaligheid.

3. Beslispunten

GroenLinks en DENK willen een nieuwe, modernere visie op inclusief meertalig onderwijs in Amsterdam ontwikkelen. Daarbij moet scherp gekeken worden naar de invulling en de uitvoering van meertaligheid op school, zonder daarbij kwetsbare kinderen verder te marginaliseren. Voor een goede implementatie van inclusief onderwijs in meertaligheid is een gerichte visie van belang. Een visie waarin ruim baan wordt gegeven aan ieder kind om diens meertalige talent te ontwikkelen. Om daarmee kansengelijkheid onder kinderen te vergroten. Bij het ontwikkelen van deze visie is het van cruciaal belang lering te trekken uit het verleden. Hoewel in de wetenschap bekend is hoe waardevol meertaligheid kan zijn in het onderwijs, is er nog weinig bekend over manieren om dat in praktijk te brengen, vooral in het voortgezet onderwijs. Er wordt hier nu steeds meer onderzoek naar gedaan. Zo is aan de Hogeschool Utrecht vorig jaar een lectoraat Meertaligheid en Onderwijs ingesteld om te onderzoeken hoe leerlingen van alle meertalige achtergronden kwalitatief onderwijs kunnen krijgen in de praktijk.²⁷

Dit voorstel roept zodoende op tot de volgende maatregelen:

- Ontwikkel een Actieplan Meertaligheid in het Onderwijs, werk hierbij samen met bestaande organisaties²⁸ en wetenschappers²⁹ die zich hebben ingezet voor taal inclusief onderwijs, en betrek ook ouders en scholen om het bewustzijn van de waarde van meertaligheid te vergroten;
- Geef het Kenniscentrum Ongelijkheid de expliciete opdracht om onderzoek te doen naar goede werkwijzen met betrekking tot het in praktijk brengen van meertaligheid in het onderwijs;

²² <https://studio040.nl/televisie/gemist/04onieuws/70605aeb-ee0a-4a82-a82c-5038d9982e30/basisschool-floralaan-is-een-taalvriendelijke-school>

²³ <https://www.gooieneembode.nl/extra/211286/-het-gebruik-van-de-moedertaal-wordt-nooit-meer-verboden-op-onze-school->

²⁴ https://denise.espritscholen.nl/fileadmin/denise/documenten/SCHOOLGIDS_DENISE_2020-2021.pdf

²⁵ Zie bijvoorbeeld: Hajer et al. 'Open ogen in een kleurrijke klas. Perspectieven voor de onderwijspraktijk', 2007. Helsloot, 'Taaltrouters. Een multimediaal en interactief project over meertaligheid voor leerlingen van 10-14 jaar.', 2002. Van Praag et al. 'Haal meer uit meertaligheid. Omgaan met talige diversiteit in het basisonderwijs.', 2016. En Haan, Leseman en Elbers, 'Pilot gemengde groepen 2007-2010. Onderzoeksrapport.', 2011.

²⁶ Zoals deze handreiking van Language Friendly School: <https://languagefriendlyschool.org/wp-content/uploads/2019/10/Taalvriendelijke-School-Roadmap-NL.pdf> en van de PO-Raad: <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/handreiking-po-raad-biedt-nieuw-perspectief-op-meertaligheid-en-integratie>

²⁷ <https://www.hu.nl/onderzoek/onderzoek/nieuw-lectoraat-onderzoekt-nieuwe-kansen-voor-meertalig-onderwijs>

²⁸ Zoals Rutu Foundation en Language Friendly School

²⁹ Te denken valt aan de onderzoekers die genoemd zijn in dit voorstel zoals Karijn Helsloot, Sharon Unsworth, Rick de Graaf en Maaïke Hajer.

- Ga in gesprek met scholen om taalvriendelijkheid op scholen en schoolpleinen te bevorderen en stimuleren;

Bevorder de kennisdeling tussen scholen, experts, maatschappelijk middenveld en politiek en sluit daarbij aan bij bestaande initiatieven.